

Matigen: piano  n

Gevraagde en ongevraagde adviezen over de economische toekomst van ons land gaan de laatste tijd vlot van de hand. Vooral in deze periode van kabinetsformatie is de handel courant en groeit zelfs uit tot een adviescultuur. Van der Zwan en zijn modelkompantje Driehuis hadden ons nog maar net hun beleid voor de jaren tachtig geschilderd of de commissie-Wagner bracht zwaar geschut in stelling en stelde niet alleen industriële vernieuwing in het vooruitzicht maar ook werkgelegenheid in deze sector 1). Een opvallende stelling, omdat nog niet zo lang geleden, met name van werkgeverszijde, werd gekozen voor een industriële ontwikkeling waarin vooral de inkomensgenerering en de export van centrale betekenis werden geacht. Van de werkgelegenheid had men geen netto groei meer te verwachten en daarmee moest men de industrie ook niet lastig vallen. Dat was in het rapport *Welvaart en werkgelegenheid* in november 1979 2).

De industriële euforie dreigt steeds meer om zich heen te grijpen. Herstel is weliswaar ook m.i. zeer noodzakelijk maar in die zucht raken de verwachtingen voor arbeidsplaatsen in de industrie ver overspannen. De Galan heeft met zijn recent geuite opvatting over de beperkte mogelijkheden van expansie van industriële werkgelegenheid het evenwicht tussen de vaderlandse economie weer enigszins hersteld 3). Ten slotte — men beseft dat dit slechts een weekoverzicht is — mengde de Centraal Economische Commissie zich in de zaak met een rapport waarin de overheid bezuinigingen werden aangezegd van f. 2 tot f. 21 mrd. 4). Zo'n boodschap luecht op als het weerbericht uit Ukkel: „veel, weinig of geen regen”.

De veelheid aan adviezen (en plannen) brengt doorgaans met zich mee dat zij in hun verscheidenheid elkaar neutraliseren, maar er is nu toch ten minste een algemene teneur, namelijk dat er gematigd dient te worden, hoewel men ook om het hardst roept dat de verworvenheden van de verzorgingsstaat zullen worden behouden. Om van de strekking daarvan een vermoeden te hebben, diene het volgende. Tot voor vijftig jaar leefde de mens nagenoeg uitsluitend onder twee regimes:  en om geld te verdienen — het arbeidsbestel — en  en om met dat geld in zijn levensonderhoud te voorzien — de markt voor consumptieartikelen. Door de toeneming van particuliere en collectieve bestedingen zijn niet alleen

welvaart en welzijn gegroeid, maar is het aantal regimes waaronder mensen leven verveelvoudigd. De bestedingen worden verdaagd door sparen en pensioenvoorzieningen, maar zij kunnen ook als toekomstige bestedingen geactualiseerd worden in de vorm van consumptief krediet. Sociale zekerheid geeft niet alleen dekking tegen de wisselvalligheden van het leven, maar ook neemt de beschikingsmacht over werken of niet werken — zij het marginaal — toe voor het individu (ziekteverzuim, werkaanvaarding). Ook dit zijn verworvenheden, al zijn de drijven soms zuur. Het aanbod van objectief gesubsidieerde goederen en diensten is enorm toegenomen. Zij worden zonder aanzien des persoons verstrekt in een omvang van ruim f. 30 mrd. per jaar (1977), waarvan het grootste gedeelte naar onderwijs gaat (64%) en verder naar gezondheidszorg, sociale dienstverlening, openbaar vervoer, en cultuur en recreatie 5). Hierdoor wordt het handelingsbereik van het individu letterlijk op ongekende wijze verruimd. Dat men van de verdelingseffecten van de resulterende tertiaire inkomensverdeling weinig beseft, werkt in het voordeel van degenen die zich het meest identificeren met de economische, educatieve en culturele normen en waarden van onze maatschappij. Dat zijn overigens ook degenen die tot de hogere-inkomensgroepen behoren. Voorts is er het regime van de inkomensafhankelijke verstrekkingen zoals individuele huursubsidie, studietoelagen en subjectsubsidies voor uiteenlopende voorzieningen als kinderdagverblijven, school- en cursusgeld, tegemoetkoming studiekosten, ziektekostenverzekering voor bejaarden, onder welk regime zo'n 2 mln. uitkeringsgerechtigden vallen die met elkaar goed zijn voor f. 2 mrd. 6).

Aldus heeft zich een ruim assortiment van regimes ontwikkeld, waardoor de mensen onder nogal uiteenlopende condities hun gedragsrepertoire kunnen verruimen of op peil houden. Wij hebben eigenlijk nauwelijks inzicht in de wijze waarop de burgers deze regimes perci-

pi ren. Zo men dat in de beleidssferen wel had, zou de politisering van deze verschijnselen niet lang op zich laten wachten. Het behoud van onze cultuur in de ruimste zin lijkt afhankelijk te zijn geworden van een continuering van de overheidsbemoeienis met niet alleen de economie maar ook onderwijs, kunst, vorming, gezondheidszorg. Daarvan plegen dan de inkomens tussen modaal en twee maal modaal het meest te profiteren. Als het op bezuinigen aankomt zou dit toch als een dilemma gevoeld moeten worden.

Het onderscheid naar regimes biedt echter mogelijkheden om te zien wat je doet. De botte bijl kan voorlopig nog in het foedraal worden gehouden. Een gedifferentieerd beleid is mogelijk bij inachtneming van regels, die de verscheidenheid van regimes waarborgen; deze verscheidenheid is immers een verworvenheid op zich zelf.

- Verfijn en verruim de inkomensafhankelijke regelingen; hiermee kan immers zeer gericht gewerkt worden om de behoeftigen te helpen en verworvenheden in stand te houden.
- Beperk de invloedssfeer van financiële prikkels in de sociale zekerheid tot degenen die in principe alternatieven hebben; een uitkeringsverlaging bij 100% invaliditeit (werkloosheidsinvloed niet meegerekend) is niet te rechtvaardigen.
- Breng (levens)partners tot solidariteit; de nihilbedingen bij echtscheiding zouden b.v. verboden moeten worden.
- Schep banen in de kwartaire sector; dat kan op korte termijn en kost een fractie van de kosten van industriële arbeidsplaatsen. Zij kunnen een voorlopig karakter hebben: verdeling van inkomen via arbeid is vele malen te prefereren boven welke uitkeringen dan ook.
- Selecteer in de sfeer van de object-subsidies v or het (arbeidsintensieve) onderwijs, dat voorts wellicht de meeste positieve externe effecten oplevert.

1) W. Driehuis en A. van der Zwan, De Nederlandse economie in de jaren 1980-1985, *ESB*, 13 mei 1981, 20 mei 1981, 27 mei 1981; Rapport commissie-Wagner, *Een nieuw industrieel elan*, juni 1981.

2) Algemene Werkgeversvereniging en FME, *Welvaart en werkgelegenheid*.

3) C. de Galan, Een programma voor de werkgelegenheid, *Socialisme en democratie*, mei 1981.

4) Rapport van de centraal economische commissie, Elementen uit het advies van topambtenaren, *de Volkskrant*, 6 juni 1981.

5) Sociaal en Cultureel Planbureau, *Profijt van de overheid*, 1977, blz. 303.

6) Rapport Inkomensprijsen, kamerstuk 15833 nr. 1, blz. 25, blz. 62.